

УДК 338.662.2

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТИВАННЯ*Л.І. Катан**Розглянуто економічну сутність прямих іноземних інвестицій та запропонована їх класифікація.***Ключеві слова:** *фінанси, іноземні інвестиції, іноземний капітал.*

Подолання кризових явищ в економіці України можуть бути досягнуті лише шляхом активізації інвестиційної діяльності та підвищення ефективності використання інвестиційних ресурсів.

У Програмі розвитку інвестиційної діяльності в Україні на 2002 – 2010 роки зазначено, що активізація інвестиційної діяльності та значне нарощування обсягів інвестицій є актуальним завданням держави, а збільшення притоку інвестицій – пріоритетними напрямками діяльності центральних органів виконавчої влади. В результаті реалізації основних стратегічних напрямів державної економічної політики, запланованих Програмою розвитку інвестиційної діяльності на 2002 – 2010 роки, передбачається вихід країни до 2011 року на якісно новий рівень соціально-економічного розвитку, що характеризується сталим зростанням, високим рівнем соціалізації економіки, затвердженням потужного середнього класу, ефективним державним управлінням та стабільним політичним середовищем.

В умовах глобалізації та європейської інтеграції для України важливою умовою ринкової трансформації економіки та активізації інвестиційної діяльності є залучення іноземних інвестицій. Разом з іноземним капіталом галузь, регіон, підприємства матимуть усі складові ринкової системи: повноцінного власника, підприємця, інвестора, а також новітні технології, техніку, інновації, ринки постачання сировини та збуту продукції, пропозиції робочих місць, при цьому підвищення кваліфікації кадрів, зростання заробітної плати працівників.

Суперечки відносно необхідності й доцільності залучення іноземного капіталу в економіку країни ведуться давно, але більшість вітчизняних вчених – економістів таких як В.Геєць [9, 10], М. Долішній [10], І. Лукінов [12], А. Пересада [7], В. Федоренко [8], А. Гойко [8], А. Мертенс [6], Т. Майорова [5], О. Данілов [2], Д. Червоньов [13] є прихильниками залучення його в умовах гострої нестачі фінансових ресурсів та сучасних технологій.

За розрахунками Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України для структурної перебудови економіки необхідно 140-200 млрд. дол. США, а щорічний обсяг інвестицій має становити 20 млрд. дол. США [4]. За оцінками західних спеціалістів для структурної перебудови української економіки потрібно, як мінімум, 300-400 млрд. дол. США. Залучення іноземних інвестицій, за даними Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, потребують капіталомісткі та наукоємні галузі економіки країни.

Для країн, що експортують капітал, прямі іноземні інвестиції є засобом одержання прибутків, розширення і підвищення ефективності виробництва, збільшення експорту товарів і послуг. Для держав, що приймають прямі іноземні інвестиції стають додатковим, а нерідко і найважливішим джерелом розвитку, вирішення виробничих і зовнішньоекономічних проблем. В сучасних умовах прямі іноземні інвестиції визначають як дуже важливий в сучасних умовах фактор зростання і глобалізації світової економіки.

За даними ОЕСР кожний долар, що інвестовано у формі прямих інвестицій, дозволяє збільшити експорт на 2 дол. США, а актив сальдо торговельного балансу – на 1,7 дол. США [4]. Залучення прямих інвестицій сприяє створенню нових робочих місць. За даними канадського уряду, прямі іноземні інвестиції у розмірі в 1 млрд. дол. Канади забезпечують можливість створення 45 тис. робочих місць [4].

90-ті роки ХХ ст. характеризуються виникненням нових умов у русі капіталу в системі світової економіки і як наслідок – у політиці залучення іноземного капіталу. До них належать:

1. Подальша концентрація потоків і накопичених прямих іноземних інвестицій у країнах із ринковою економікою. Тільки за 2005 р. їхня питома вага в загальному обсязі експорту прямих іноземних інвестицій зросла із 67 % до 82 %.
2. Поява на ринку капіталів як експортерів нових агентів – держав, що розвиваються. Це Гонконг (Ки-

тай), Сінгапур, Тайвань, Республіка Корея.

3. Жорсткість конкуренції за залучення іноземних інвестицій, що викликає необхідність із боку країн - реципієнтів капіталу не тільки створення сприятливого інвестиційного режиму, але і розроблення спеціальних заходів. 94 % законодавчих змін в області створення більш сприятливих умов для іноземного капіталу за період 1991 - 2000 рр. були націлені на поліпшення інвестиційного клімату.
4. Переоцінка факторів, що дозволяють країнам за іноземний капітал. Традиційно такими вважалися ємний внутрішній ринок, наявність природних і виробничих ресурсів, вихід на ринки третіх країн, дешева робоча сила. В даний час зростає значення створених активів, як відчутних, так і невідчутних. До перших належать фінансові або фізичні активи, наприклад, інфраструктура зв'язку або збутової мережі. До других - знання різного роду: професійні навички, кваліфікація робочої сили, культура бізнесу тощо.
5. Перевага трансграничних придбань і поглинань замість створення нових підприємств або фірм. Так, зростання експорту інвестицій із США в 2005 р. понад 90 % практично цілком забезпечувалося за рахунок придбань і поглинань зарубіжних фірм.

Участь в міжнародних інвестиційних процесах та стратегія сталого соціально-економічного розвитку України створюють середовище для інвестиційної діяльності. Однак, сучасні мінливі умови господарювання висувають до економічної науки, особливо до інвестиційної теорії, нові вимоги щодо переосмислення багатьох питань, пов'язаних із повноцінним ресурсним забезпеченням програм соціалізації економіки, інноваційного типу розвитку господарських систем усіх рівнів. Тому для визначення можливостей розвитку взагалі, та інвестиційної діяльності зокрема, в Україні необхідний різноаспектний розгляд її основних економічних категорій: "інвестиції", "іноземні інвестиції", "прямі іноземні інвестиції", "інвестиційна діяльність", "інвестиційний клімат" та "інвестиційна привабливість".

Одним з основних понять у концепції інвестиційної діяльності є "прямі іноземні інвестиції". Більшість вчених - економістів не класифікують прямі іноземні інвестиції. Актуальними є виділення двох видів прямих іноземних інвестицій: первинні вкладення капіталу та реінвестиції, до яких відносять внутрішньо-корпоративні перекази капіталу у формі кредитів і позичок між прямим інвестором і філіями, дочірніми та асоційованими компаніями [1], а також їх поділяються на дві групи:

- трансконтинентальні капітальні вкладення, зумовлені кращими умовами ринку, тобто тоді, коли існує можливість поставляти товари з нового виробничого комплексу безпосередньо на ринок даної країни (континенту). Витрати відіграють у цьому випадку незначну роль, основне - знаходження на ринку. Різниця у витратах виробництва порівняно з материнською компанією є меншим фактором впливу на розміщення виробництва на даному континенті. Витрати виробництва є вирішальними для визначення країни даного континенту, в якій необхідно створювати нові виробничі потужності;
- транснаціональні вкладення - прямі вкладення, часто в сусідній країні, метою яких є мінімізація витрат порівняно з материнською компанією [2].

За метою інвестування прямі іноземні інвестиції поділяються на інвестиції для досягнення фінансової, підприємницької або іншої мети. Інвестиції, які вкладаються для досягнення фінансової мети – вкладення капіталу з метою отримання процентів за користування кредитом, позикою та іншими формами позикового капіталу. Інвестиції, які вкладаються для досягнення підприємницької мети – вкладення капіталу з метою встановлення контролю над підприємством, отримання інформації про діяльність підприємства, недопущення конкурентів на ринок. Інвестиції, які вкладають для реалізації іншої мети – вкладення капіталу для встановлення впливу на суверенний суб'єкт, санація міждержавних економічних зв'язків.

За формою оформлення розрізняють: явні інвестиції, які юридично правильно оформлені; приховані інвестиції, які оформлені у вигляді інвестицій перетоку капіталу, наприклад, потоки капіталу між філіалами транснаціональних корпорацій, наявний вивіз капіталу через цінні папери, та "чорні інвестиції", кошти яких отримані незаконним шляхом, походження яких не прослідковується.

Однак, на нашу думку, через швидкі темпи розвитку та широке застосування даної економічної категорії, необхідно класифікувати прямі іноземні інвестиції з метою їх впорядкування та систематизації (рис 1).

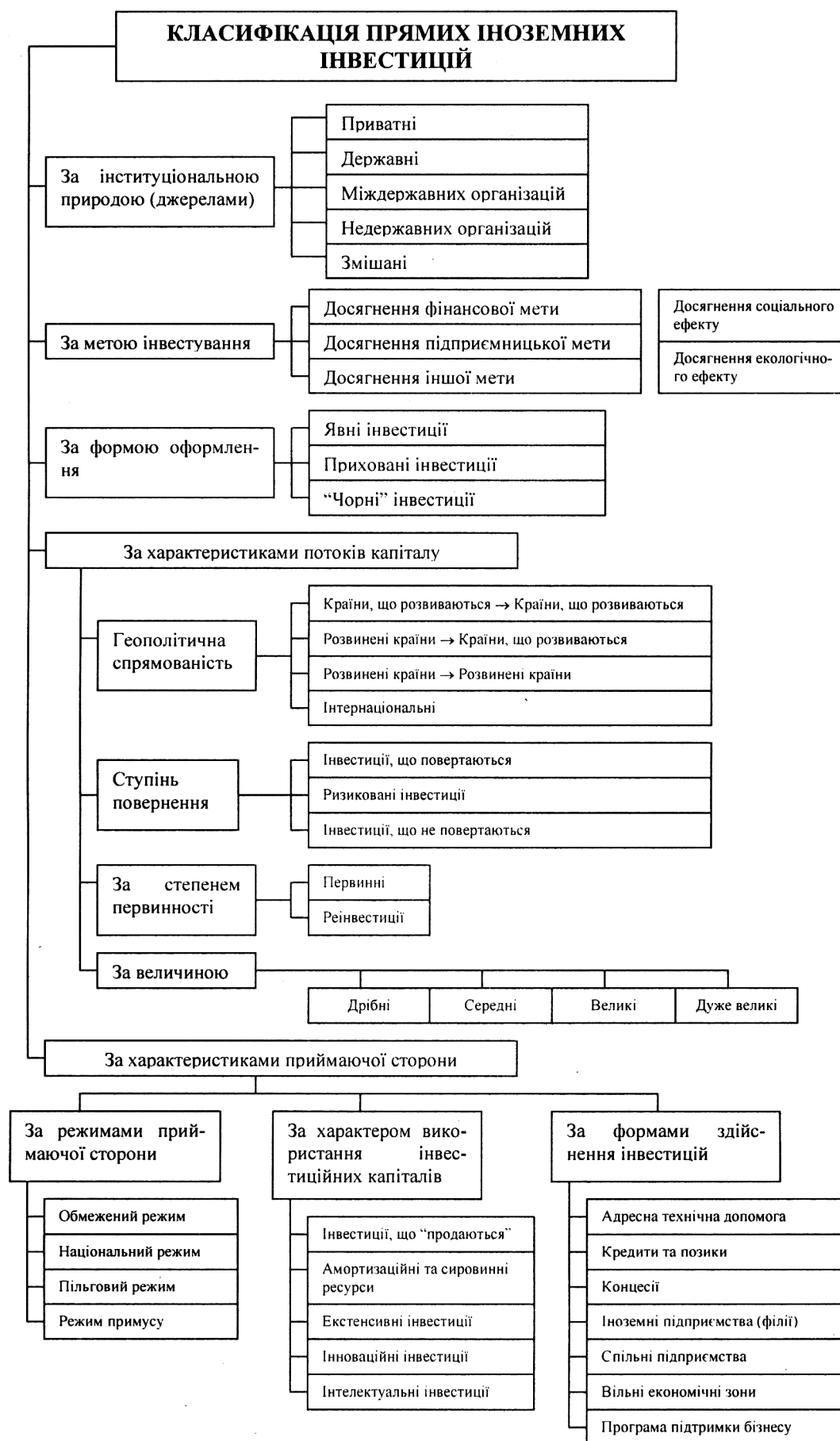

Рис. 1. Класифікація прямих іноземних інвестицій.

Головною стратегічною задачею на 2006 рік згідно з Бюджетної резолюції є зберігання й нарощування економічного зростання України. При цьому передбачається не тільки кількісне збільшення обсягу прямих товарів, але і якісний розвиток, відновлення матеріально-виробничої бази, технологій, організації виробництва товарів, а також ріст зайнятості населення. Умовами такого економічного росту є розвиток внутрішнього ринку на основі посилення платоспроможності домашніх господарств і підприємств, експортна експансія на інноваційній основі, мобілізація вітчизняних й приплив іноземних інвестицій, підтримання рівня освіченості та культури населення, розвитку пріоритетних напрямків освіти й науки.

ВИСНОВКИ

1. Іноземний капітал, зокрема прямі іноземні інвестиції, присутні в економіках як розвинутих країн, так й країнах, що розвиваються.
2. У більшості країн світу роль іноземного капіталу в економіці поступово зростає, що обумовлене двома глибинними процесами: ростом відкритості національних економік, зростання рівня інтернаціоналізації світової економіки.
3. Подальші дослідження фінансових аспектів іноземного інвестування пов'язані з визначенням рівня пріоритетів іноземних інвесторів щодо вкладання коштів в українську економіку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гриньова В. М., Коюда В. О., Лепейко Т. І., Коюда О. П. Інвестування: Навч. посіб. / Заг. ред. В.М. Гриньова. - Х.: ВД "ІНЖЕК", 2003. – 320 с.
2. Данілов О.Д., Івашина Г.М., Чумаченко О.Г. Інвестування: Навч. посіб. – К.: "Видавничий дім "Комп'ютерпрес", 2001. – 364 с.
3. Губський Б.В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі. – К.: Наукова думка, 1998. – 390 с.
4. Инвестиционная газета от 22 февраля 2006. - №8. – С. 5.
5. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: Навч. посіб. – К.: ЦУЛ, 2003. – 376 с.
6. Мертенс А.В. Инвестиции: Курс лекций. – К.: Изд-во Киевское инвестиционное агентство, 1997. – 416 с.
7. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом. – К.: Лібра, 2002. – 472 с.
8. Федоренко В.Г., Гойко А.Ф. Инвестознaвство: Підручник / За наук. ред. В.Г. Федоренка. – К.: МАУП, 2000. – 408 с.
9. Геєць В., Пирожков С., Губський Б. Про сучасні проблеми економічного розвитку України // Економіка України. – 1999. - №9. – С. 91-94.
10. Долішний М., Козоріз М. Моделі державного регулювання в ринковій економіці // Економіка України. – 1999. - №6. – С. 13-22.
11. Економіка України: підсумки перетворень та перспективи зростання / За ред. академіка НАН України В.М. Гейця. – Х.: Форт, 2000. – 432 с.
12. Лукінов І.І. Економічні трансформації (наприкінці ХХ сторіччя). – К.: Ін-т економіки НАН України, 1997. – 455 с.
13. Червоньов Д.М., Нейкова Л.І. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України. – К.: Знання, 1999. – 514 с.